

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΕΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

17

1923

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ. Σ. Π. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΛΑΣΤΑ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΑ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΞΗ' κατάλοιπον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐξῆς φακέλλων.

1. Φάκελλος φέρων ἐξωθεν ἐπιγραφὴν «Κριτήρια γνησιότητος χρυσοβούλλων». Ἐν τῷ φακέλλῳ τούτῳ εὐρίσκομεν α) διατριβὴν τοῦ Λάμπρου φέρουσαν ἐπιγραφὴν «Τὰ κριτήρια τῆς γνησιότητος τῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων». Ἡ διατριβὴ αὕτη ἀποτελουμένη ἐξ ἐξ φύλλων γεγραμμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως δὲν ἔχει δυστυχῶς περατωθῆ. Ἐν τούτοις εἶνε ἀξία, ὡς νομίζω, δημοσιεύσεως. Δημοσιεύεται λοιπὸν αὕτη κατωτέρω καὶ β) διατριβὴν τοῦ Λάμπρου φέρουσαν ἐπιγραφὴν «Ἡ δῆθεν ἐπιστολὴ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου». Ἡ διατριβὴ αὕτη ἀποτελουμένη ἐκ πέντε φύλλων γεγραμμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως δημοσιεύεται κατωτέρω.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων διατριβῶν εὐρίσκομεν ἐν τῷ φακέλλῳ τούτῳ α) διβλιογραφικὰ δελτία, ἐφ' ὧν σημειοῦνται διατριβαὶ πραγματευόμεναι τὰ περὶ πλαστότητος τῶν χρυσοβούλλων β) μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Λάμπρου πρὸς τὸν Γρ. Καμπούρογλου καὶ δύο τοῦ Γρ. Καμπούρογλου πρὸς τὸν Λάμπρον σχετικὰς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Καμπούρογλου δημοσιευθεῖσαν ἐν τοῖς Παναθηναίοις ἐπιστολὴν τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου καὶ γ) τρία φύλλα χάρτου, ἐφ' ὧν κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Λάμπρου ἔχουσι γραφῆ αἱ κεντρικαὶ ἰδέαι, τὰς ὁποίας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ποιούμενος ἀνακοίνωσιν περὶ πλαστῶν χρυσοβούλλων.

2. Φάκελλος οὐδεμίαν φέρων ἐξωθεν ἐπιγραφὴν. Ἐν τῷ φακέλλῳ τούτῳ εὐρίσκομεν α) φύλλον τῆς φιλολογικῆς πατρίδος (Χανιά 30 Ἰουλίου 1900) ἐν τῷ ὁποίῳ ἔχει δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ Ν. Παπαδάκη μετὰ μικρᾶς εἰσαγωγῆς χρυσοβούλλων

τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου καὶ δ) διατριβὴν τοῦ Λάμπρου φέρουσαν ἐπιγραφὴν «Πλαστὸν χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου». Ἡ διατριβὴ αὕτη ἀποτελουμένη ἐξ ὀκτώ φύλλων γεγραμμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψέως δὲν ἔχει δυστυχῶς περατωθῆ. Ἐν τούτοις εἶναι ἀξία, ὡς νομίζω, δημοσιεύσεως. Δημοσιεύεται λοιπὸν καὶ αὕτη κατωτέρω.

Δ. Πακέλλος φέρων ἐξωθεν ἐπιγραφὴν «Ἀνέχδοτα χρυσόβουλλα σιγίλλια κ.τ.λ.». Ἐν τῷ φακέλλῳ τούτῳ εὐρίσκομεν τὰ ἀκόλουθα δύο ἀποσπάσματα χρυσοβούλλων¹.

1

[. . . . .] καὶ τῆ βασιλείᾳ μου πριμμικτήριος [. . . . .]
 [ω]κ]νητος ὁ Παλαιολόγος τὴν δελωθεῖσαν [γῆν μετὰ τῶν . . . . .]
 . . .] γεννησομένων βελτιώσεων. Καὶ [. . . . .] καθί-
 σαι ἐν αὐτῇ ἐλευθέρων καὶ ξένων [. . . . .] καὶ ἀνε-
 πιγνώστων. Καθεξῆς δὲ καὶ οὐ [. . . . .] κληρονό-
 μοι αὐτοῦ, ἀναφαιρέτως [. . . . .] ἀδιασείστως, καθὼς ὡς
 εἴρηται παρε[. . . . .] ὄν καὶ ὡς κατέχει καὶ νέμεται ταύ-
 την καὶ [. . . . .] παρ]ά τινος ὑφιστάμενοι τῶν ἀπάντων [. . . . .]
 . . . . .] ἐ]πιζήμιον καὶ ἀδικον. Τούτου γὰρ [ἐνεκα . . . . .]
 . ἐλ]ύθη καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος [τῆς βασιλείας μου]
 ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα [. . . . .] τῆς ν]ῦν τρεχούσης ὀγδόης
 ἰνδικτιῶνος [τοῦ ἑξακισχιλίστου] ὀκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ
 τρίτου [έτους. Ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλη-
 τον ὑπεσημῆ]νατο κράτος . . . εἰ]χε καὶ δι' ἐρυθρῶν γραμμά-
 των τῆς βασι]λικῆς καὶ θείας χειρ]ς τὸ Ἀνδρόνικος ἐν Χρι-
 στῷ τῷ Θεῷ [πιστὸς βασιλεὺς καὶ] αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ
 Παλαιολόγος.—

2

Ἡ βασιλεία μου διὰ παντός εὖ ποιεῖν αἰρουμένη καὶ τούτω

1. Ὡς πρὸς τὰ χρυσόβουλλα ταῦτα πρβλ. Plan eines Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren zeit σελ. 19 ἄρ. 16 καὶ 17. Εἶνε φανερόν ὅτι τὸ πρῶτον εἶνε τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Π' τὸ δὲ δευτέρον τοῦ Ἀνδρονίκου ΙΙΙ. Ἀμφότερα ἐκ κώδ. Μονάχου 882.

χαίρουσα καὶ μηδενὸς ἧττον τῶν εὐπατχόντων ἡδομένη. ἅτε προσήκον αὐτῇ κρίνουσα τὸ διὰ πάντων ταῖς εὐποιΐαις διττικεῖν, πῶς ἂν ἔρα πρὸς αὐτῆς εἶδῃ τὸν οἰκεῖον αὐτῇ μέγαν βρουγγάριον τῆς βίβλης κῦρ Ἰωάννην . . . . . τῆς κασαγρίας εὐμενῶς τε τὴν . . . . . εταί ἡ βασιλεία μου καὶ ἐπιχορηγῆ[σθαι] τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγ[ον..] καὶ διορίζεται κατέχειν καὶ νεμ[εσθαι. . . . .] τὴν εἰρημένην γῆν ἀνενοχλήτως . . . . . φέτι τε ἀναφαιρέτως καὶ ἀναπροσπά[στως . . . . .] καὶ νέμεται ταύτην μέχρι τοῦ νῦν [. . . . .] αὐτήν, καθὼς ἂν προαιρηται καὶ δυ[. . . . .] τὰς ἐν αὐτῇ γενησομένας βελτιώσεις . . . . .] ὁμοιον τρόπον καὶ μὴ εὐρίσκειν [. . . . .] ἐπὶ τῇ τούτων κατοχῇ καὶ νομῇ ἂν[. . . . .] καὶ καταδυναστείαν καὶ ἐπήρεια[ν . . . . .] διορίζεται ἡ βασιλεία μου ἵνα θ[. . . . .] καὶ προσκαθίσῃ ἐπὶ τῇ εἰρημέν[η . . . . .] ὄντας καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπιγνώ[. . . . .] ἀνενοχλήτως παντάπασι καὶ . . . . . [. . . . .] καὶ παραπέμπῃ ταύτην δὴ τὴν γῆν [. . . . .] θησόμενα καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ὄσφρος [συγγενεῖς . . . . .] αὐτοῦ, ὡς ἂν κατέχωνται ταῦτα [. . . . .] αὐτόν καὶ ὁμοιον τρόπον ἀνενοχ[λήτως . . . . .] τῇ γούν ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος [λόγου . . . . .] τῆς βασιλείας μου καθέξει καὶ νεμ[ηθήσεται. . . . .]

τρόπον καθίζουσι τοῦτο καὶ νεμῆθήσονται καὶ οἱ τούτου διάδοχοι καὶ κληρονόμοι μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ γενησομένων βελτιώσεων, ὡς διορίζεται ἡ βασιλεία μου. Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο καὶ ὁ παρῶν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Ἰούλιον τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος ἐβδόμης τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἐβδόμου ἔτους. Ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος. Εἶχε καὶ δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν τῆς βασιλικῆς καὶ θείας χειρὸς τὸ Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλατιολόγος.

δ) « Διάταξις τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ». Ἡ διάταξις αὕτη ἀρχαίται. « Ἡ βασιλεία μου καὶ νόμῳ στοιχοῦσα καὶ θεοῦ φόβῳ στοιχειουμένη » καὶ τελευτᾷ « οὔτε δικαστῆς, οὔτε βασιλεὺς, δυσσεβέστατον ἐαυτῷ κακοδοξίας προσάψει ἐγκλημα διὰ θλίψιν τῶν νεωτέρων τὸ θεῖον ὑβρίζεσθαι μὴ ἀπαρνούμενος ὄνομα ». Ἡ διάταξις αὕτη καταλαμβάνει ὀκτὼ φύλλα γεγραμμένα ἐπὶ μιᾷ ὄψεως. Τὴν διάταξιν ταύτην ἔχει ἤδη ἐκδώσει ὁ Zaharise a Lingenthal ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Jus graeco-Romanum (Part III Nouvelle Constitutiones* σελ. 342—348) ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ἡ γεγυῖτα νεαρὰ παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ περὶ ὄρκου σωματικοῦ τῶν ἀρηλικῶν καὶ τοῦ μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἀποκατάστασιν μετὰ τὸ τελεσθῆναι παρ' αὐτῶν τὸν τοιοῦτον ὄρκον ». Συγκρίνοντες τὰ δύο κείμενα εὐρίσκομεν ὅτι τὸ ἡμέτερον εἶνε κολοβὸν περατούμενον ἐν σελίδι 317 τοῦ ἐκδοσαμένου κειμένου καὶ ἐνιαχοῦ ἐλλιπές. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων περιττὴ καθίσταται ἡ ἐκδοσις τῆς νεαρᾶς ταύτης ἥτις προφανῶς εἶνε ἀντίγραφον τοῦ ἀντιγράφου τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΞΗ' καταλοίπῳ ἐτοιμασθὲν πρὸς ἐκδοσιν.

γ) « Ἐτέρα νομοθεσία τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐν δυοῖ κεφαλαίοις ἀπηρτισμένη ». Ἡ νομοθεσία αὕτη ἀρχαίται « Ἐνὶ μὲν . . . τῶν ὑποθέσεων τεμνομένων διόρκου καὶ διὰ τριμήνου ἐκδιβαζομένων » καὶ τελευτᾷ « ἐπὶ τῇ περιαιρέσει τάχα τῆς ἀποκαταστάσεως διὰ τοῦ παρόντος θεσπίσματος ἐκφυλοφορήσας τοὺς λοιποὺς κατὰ τὴν τῶν νόμων ἰσχὺν ἐρρῶσθαι ἐπέτρεψεν ». Ἡ νομοθεσία αὕτη καταλαμβάνει ὀκτὼ φύλλα γεγραμμένα ἐπὶ τῆς μιᾷ ὄψεως, περιέχεται δὲ καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ ΡΞΗ' καταλοίπῳ, ἐξ οὗ καὶ ἔχει ἐνταῦθα ἀντιγραφῇ.

Τὴν νομοθεσίαν ταύτην τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐξεδώκαμεν ἀνωτέρῳ (σελ. 323ε) εὐρόντες ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ράλλη ἐκδοθὲν κείμενον ἀποτελεῖ μικρὸν μέρος αὐτῆς.

δι «Χρυσόβουλλον τοῦ αἰοδίου ἐν βρασιλεύσει κυρ Ἀνδρονίκου καὶ αὐτοκράτορος Γ'ωμάϊων τοῦ Παλαιολόγου». Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο ἀρχεῖται «Πᾶσι μὲν νοσητῇ κτίσει καὶ αἰσθητῇ ὁ ταύτην κατ' ἀρχάς οὐσιώσως ἀρρήτως λόγῳ καὶ συστησάμενος ὄρους» καὶ τελευτᾷ «μετ' αὐτόν δὲ καὶ τοῖς καθεξῆς γενησομένοις πρώτοις· κατὰ μῆνα Νοέμβριον τῆς ἐνισταμένης ἐνδεκάτης ἐπινεμήσεως». Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο καταλαμβάνει ἐνδεκά φύλλα γεγραμμένα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψέως. Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο ἔχει ἐκδώσει ὁ Ph. Meyer ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster» σελ. 198—194 Συγκρίνοντες τὰ δύο κείμενα εὐρίσκομεν ὅτι τὸ ἡμέτερον εἶνε κολοβὸν μετὰ μίαν ἄλλην ἀξίαν λόγου διαρροῦν ὁμοειδῶς. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων περιττὴ καθίσταται καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ χρυσόβουλλου τούτου.

4. Φίκελλος οὐδεμίαν φέρων ἐξώθεν ἐπιγραφὴν. Ἐν τῷ φρακέλλῳ τούτῳ εὐρίσκομεν καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Λάμπρον τοῦ Θωμᾶ Κ. Παπαθωμᾶ·

«**Σεβαστὲ Καθηγητά μου**·

Μ' ὄλον ὅτι πολλαί με ἐπεβάρυναν οἰκογενεακαὶ ὑποχρεώσεις κατὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι μου Καστορίᾳ διαμονὴν εἶρον καιρὸν ἵνα ἐργασθῶ πῶς ἐρευνῶν καὶ ἀντιγράφων Βυζαντιακὰ χειρόγραφα, ἅτινα ἐθεώρουν ἀξία λόγου.

Σὰς ἐσωκλειῶ ξησηκωμένον ἐπὶ διαφανοῦς Βυζαντιακὸν χειρόγραφον (Χρυσόβουλλον;) καὶ θερμῶς Σὰς παρακαλῶ νὰ τὸ ἀναγνώσητε. Θὰ ἔφερον τὸ ἴδιον ἂν ὁ κύριός του δὲν διαχυρίζετο ὅτι ἀνήκεν εἰς Τοῦρκον.

Δέξασθε, σεβαστὲ Καθηγητά, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρετικῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Προσκυνῶ

Ὁ μαθητὴς Σας

Θωμᾶς Κ. Παπαθωμᾶς

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29ῃ 7βρίου .

1901»

β) Τὸ ὑπὸ τοῦ Παπαθωμᾶ σταλὲν πανομοιότυπον ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου. Ἐν ἄκρῳ τοῦτου ἔχει ὁ Λάμπρος σημειώσει διὰ μέλανος·

$$\begin{array}{r} 6590 \\ 5508 \\ \hline 1082 \end{array}$$

Ἄλεξ. Κομνηνοῦ»

Ἡ Ἀντίγραφον τοῦ Γάκη Κανδήλωρου ἀρχόμενον «Δι' ἐπιχαυρίας καὶ βοηθείας τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος βασιλεύων ἐγὼ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἐν τῷδε ἐννεακοσιοστῷ ἐξηκοστῷ τετάρτῳ χριστεπωνύμῳ ἔτει».

Τὸ ἀντίγραφον προέρχεται ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Προδρόμου ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν ἀρχῇ ἔχει σημειώσει ὁ Λάμπρος «Μονὴ Προδρόμου ἐν Πελοποννήσῳ». Πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ γνωστοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ περὶ τῆς μονῆς «τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Βαριτάδος» τῶν Σερρῶν, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ἤδη ὁ Μπουρνιάς ἐν τῷ Σωτήρι (τόμ. 12 τοῦ 1889 σ. 314—317) θεωρηθὲν εὐθὺς μετὰ τὴν δημοσίευσιν καὶ δικαίως ὡς πλαστὸν (πρβλ. Plan eines Corpus der gr. Urkunden des Mittelalt. und der Neueren Zeit σελ. 123).

Κατὰ ταῦτα δημοσιεύονται κατωτέρω

1. «Τὰ κριτήρια τῆς γνησιότητος τῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων».
2. «Ἡ δὴθεν ἐπιστολὴ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου» καὶ
3. «Πλαστὸν χρυσοβούλλον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου»

Κ. Ι. Δ.

1

**Τὰ κριτήρια τῆς γνησιότητος
τῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων.**

Ἡ ἐξέτασις τῶν κριτηρίων τῆς γνησιότητος τῶν περισσοτέρων μέχρις ἡμῶν χρυσοβούλλων τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων δὲν εἶλ-

κυσε μέχρι τοῦδ' ἐπαρκῶς τὴν προσοχὴν. Λέγοντες δ' Ἕλληνας αὐτοκράτορας ἐννοοῦμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κυρίως τοὺς τοῦ Βυζαντίου, ἐπειδὴ τούτων μάλιστα ἔχομεν σωζόμενα χρυσόβουλλα, τῶν δὲ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Νικαίας πάνυ ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν περιήλθον μέχρις ἡμῶν.

Ἰεσσαρες δ' εἶνε οἱ τρόποι, καθ' οὓς περιεσώθησαν χρυσόβουλλα αὐτοκρατορικά. Καὶ δὴ ἔχομεν

α) Χρυσόβουλλα σωζόμενα αὐτὰ αὐτότατα ἐν πρωτοτύπῳ.

β) Χρυσόβουλλα ἀντιγεγραμμένα ἐπὶ τοίχων ἐν ἐκκλησίαις εἰς οὓς ἀναφέρονται.

γ) Αὐτοκρατορικὰς διαγνώσεις ἀναγεγραμμένας ἐπὶ λίθων.

δ) Χρυσόβουλλα ἐν ἀντιγράφοις περιλαμβανομένοις ἐν συλλογαῖς νομικαῖς.

ε) Χρυσόβουλλα δι' ὧν ἐπακροῦνται συνθήκαι πρὸς τὴν Βενετικὴν πολιτείαν, σωζόμενα ἐν ἀντιγράφῳ καὶ ἐν μεταφράσει λατινικῇ, ἅτινα, ἅτε ὑπὸ ἰδίου ὄρους ἐκδοθέντα καὶ εἰδικῆς ἀξιωθέντα πραγματείας,¹ ἀποκλείομεν τοῦ ἐνταῦθα λόγου.

Τῶν δὲ εἰς ἡμᾶς περιελθόντων χρυσοβούλλων τῶν τεσσάρων πρώτων εἰδῶν (α'—δ') τὰ πλεῖστα κατ' ἀριθμὸν εἶνε τὰ διὰ τῶν νομικῶν συλλογῶν παραδοθέντα. Ἔπονται δὲ ὀλιγώτερα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ σπάνια ὄντα τὰ ἐν πρωτοτύπῳ περιωθέντα.

Ὀλίγιστα δ' εἶνε τ' ἀντιγεγραμμένα ἐπὶ τοίχων ἐκκλησιῶν. Τοιαῦτα δὲ εἶνε. 1) Τὸ ἐν τῇ κατὰ τὸν Μυστραῶν Ἱεροτόκῳ Ὁδηγητρῖα τοῦ Βροντοχίου χρυσόβουλλον τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου Α' τοῦ ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ τρίτου ἀπὸ κτίσεως κόσμου (1314—1315).² 2) Τὸ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ χρυσόβουλλον τοῦ Μ. χαὴλ Παλαιολόγου τὸ ἀπολυθὲν κατ' Αὔγουστον τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ εἰκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους (1319).³ 3) Τὸ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου Α' τὸ χρονολογούμενον ἀπὸ Φεβρουαρίου τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκο-

1. C. Neumann Über die urkundlichen Quellen Zur Geschichte der byzantinisch-venetianischen Beziehungen vorzüglich im Zeitalter der Komnenen in Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Α' (1892) σ. 366 κ.ε.

2. Ἑκδοτ. Ζησίου Σύμμικτα σ. 45—51. Gabriel Millet Inscriptions byzantines de Mistra in Bulletin de Correspondence Hellenique Τόμ. 23 (1899) καὶ ἐν 18ῳ τεύχει σ. 100—106.

3. Ζησίου Σύμμικτα σ. 51—57. Millet ἐνθ' ἀν. σ. 106—112.

στοῦ ὀγδόου ἔτους (1320).¹ 4) Τὰ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου ἢ τὸ ἀπολυθὲν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακισιοστοῦ τριακιστοῦ πρώτου ἔτους (1322).² 5) Τὰ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ ἀποσπάσματα ἀχρονολογήτου χρυσοβούλλου τοῦ ἑτέρου τῶν Ἀνδρονίκων Παλαιολόγων ἢ τοῦ Μιχαήλ.³ 6) Τὸ ἐν τῇ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας τῆς Καλαμπάκας ἐπιγεγραμμένον χρυσοβούλλον τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τὸ ἀπολυθὲν τὸν Μάρτιον τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακισιοστοῦ τεσσαρακιστοῦ τετάρτου ἔτους (1330).⁴

Δὲν γινώσκω ἄλλα ἐπιτοίγια ἀπόγραφα χρυσοβούλλων, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Περιέργον δ' εἶνε, ὅτι ἅπαντα τὰ γνωστὰ ἀπελύθησαν ἐπὶ τῶν δύο Ἀνδρονίκων Παλαιολόγων καὶ τοῦ Μιχαήλ. Εἶνε ἴσα τοῦτο τυχαῖον ἢ ἔχει τινα λόγον ἢ ἐπὶ τούτων τῶν αὐτοκρατόρων ἀντιγραφή τῶν εἰς ἐκκλησίας ἀναφερομένων χρυσοβούλλων ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτῶν;

Τέλος δ' ἐπὶ λίθου ἔχομεν ἀναγεγραμμένας τρεῖς μόνον, ὅσον γινώσκω, διαγνώσεις αὐτοκρατορικὰς, καὶ δὴ 1) τὴν διάγνωσιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου (491—518) περὶ τῶν τύπων τῶν δοθέντων εἰς τὴν Πεντάπολιν τῆς Λιβύης, ἐν ἣ καὶ εὐρέθη ὁ τούτους ἀναγράφων λίθος ἀποκείμενος νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου.⁵ 2) τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκείμενον αὐτοκρατορικὸν τύπον ἢ νόμον τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲν κατὰ τὸν Mordtmann,⁶ τοῦ Ἀναστασίου δὲ κατὰ τὸν Zachariae von Lingenthal⁷ περὶ τῶν

1. Ζηοῦ Σόμματα σ. 57—60. Millet ἐνθ' ἀν. σ. 112—116.

2. Ζηοῦ Σόμματα σ. 60—63. Millet ἐνθ' ἀν. σ. 115—118.

3. Millet ἐνθ' ἀν. σ. 118.

4. Heusey et Daument Mission archéologique en Macédoine. Ἐν Παρισίῳ, 1876 Παραρτήματος σ. 453. Miklosich—Müller Acta et diplomata. Ἐν Βιέννῃ, 1887 Τόμ. Ε' σ. 270—273. Κ. Ρούβαλη ἐν τῇ ἐφημερίδι Καιροὶ ἀρ. 4308 τῆς 29 Νοεμβρίου 1900 σ. 4.

5. Zachariae von Lingenthal Die von Kaiser Anastasius für die Libya Pentapolis erlassenen Formae ἐν τοῖς Sitzungsberichte der Berliner Akademie, Phil.—historische Klasse. 1879 σ. 134 κ. ἑ. ἐνθα ἴδε μνημονευόμενας καὶ τὰς ἀρχαιοτέρας ἐκδόσεις, ἐν αἷς καὶ ἡ ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Graecorum ὑπ' ἀρ. 5187. Ποβλ. W. Fröhner Les inscriptions Grecques (du musée impérial du Louvre). Ἐν Παρισίῳ, 1865 σ. 313 κ. ἑ.

6. Ein Edict Justinians ἐν ταῖς Mittheilungen des Archäologischen Instituts in Athen. Τόμ. Δ' (1880;) σ. 308 κ. ἑ.

7. Zum «Edict Justinians» αὐτόθι σ. 312 κ. ἑ.

εἰς τὸν στόλον τὸν φυλάσσοντα τὰ ἑλλησπόντια στενὰ ὑπὸ τῶν διαπλεόντων ταῦτα πληρωτέων τελῶν. 3) Χρυσόβουλλον ἐπὶ λίθου ἀποκειμένου νῦν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ μουσεῖῳ τῆς Ῥώμης, δι' οὗ ὁ δεσπότης Ἡλείου Θεόδωρος Ἄγγελος ἐπικυρόνει εἰς τὸν Γεώργιον Βαρδάνην μητροπολίτην Κερκύρας τὰ προνόμια καὶ τὰς κτήσεις ταύτης τῆς ἐκκλησίας.¹

Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὰς ποικίλας καὶ πλουσίας μελέτας περὶ τῆς συντάξεως καὶ τῶν γνωρισμάτων τῶν διπλωμάτων τῆς Ἑσπερίας ἡ ἔρευνα μόλις πού καὶ ἀκροστιγῶς ἐπιλήφθη τῆς ἐξετάσεως τῶν ἑλληνικῶν χρυσοβούλλων. Κυριώτατος δὲ λόγος τοῦ γεγονότος τούτου εἶνε ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν περιωθέντων χρυσοβούλλων παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἐν ἀντιγράφοις, ἕνια μὲν παρὰ Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι, πολὺ δὲ πλεονα ἐν χειρογράφοις νομικῶν συλλογῶν, ἔξ' ὧν καὶ ἐξεδόθησαν ἢ ἐν μεταγενεστέροις ἀπογράφοις ἀποκειμένοις ἐν τοῖς κώδιξι τῶν μονῶν ἢ ἀλλαχοῦ. Πρωτόγραφα δὲ χρυσόβουλλα, οἷα ἐξεδόθησαν ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γραφείου ἔχομεν ὀλίγα καὶ τούτων τὰ πλεῖστα φυλάσσονται μάλιστα ἐν τοῖς θησαυροφυλακείοις τῶν ἀνὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος μονῶν, ὧν δὲν εἶνε πάντοτε καὶ εἰς πάντας εὐχερῆς ἡ ἐξέτασις.

2

Ἡ δὴθεν ἐπιστολὴ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου

Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἡς πανομοιότυπον ἐξέδωκεν ὁ ἔφορος τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης κ. Δημ. Καμπύρογλους ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει τῶν Παναθηναίων σ. 72 καὶ 73, οὐδέποτε διεμφισβητήθη, ἢ ὑπαρξίς. ὅσον οἶδα. Οὐδέ ἦτο τοῦτο δυνατὸν ἀφ' οὗ ἐξέδωκε μὲν

1. Cl. Biagi ἐν τοῖς Monumenta Graeca et Latina ex museo . . . Nani. Ἐν Ῥώμῃ. 1787. Μουσείοθεν Δελεσίου Corciresi Ἐν Κερκύρῃ 1845. Appendice σ. LVI κ.έ. Ign. Guidi Iscrizione Greca medievale Cercirese ἐν τῷ Bulletin della Commissione Archeologica, Comunale di Roma 1881 σ. 189 κ.έ. μετὰ φωτογραφικῶν πινάκων, καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει. Miklosich—Müller Acta et diplomata. Ἐν Βιέννῃ, 1887. Τόμ. Ε' σ. 14 κ.έ. Ὄνομασθ ἐν τῷ καιμένῳ χρυσόβουλλον τὴν διάγνωσιν ταύτην τοῦ Θεοδώρου Ἀγγέλου, καθ' ὅτι οἱ δεσπότης τῆς Ἡλείου ἤξιον αὐτοκρατορικῆν ἀρχὴν ἔητώσθ δ' ἐν τέλει τοῦ ἐπὶ τοῦ λίθου ἀντιγράφου λέγεται ὅτι τὸ πρωτότυπον κατησφάλισθη τῇ χρυσοῦ βούλλῃ.

E. Γ. ΖΕΥΓΗΣ Π. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

αυτήν τὸ πρῶτον ἀνὴρ ἐντιμότητος, δ' κ. Κωνσταντῖνος Παπαμιχα-
 λόπουλος (Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Μονεμβασίας σ. 16) παρουσι-
 ασθεῖσαν δ' εἰς ἔμῃ τῷ 1874 καὶ ἔπειτα τῷ 1886 ἐπέδειξα αὐτὴν
 αὐτοτάτην ἐν συνέδριον τοῦ φιλολογικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ τμήμα-
 τος τοῦ Παρνασσού (Ἴδα Παρνασσού Τόμ. I' 1886 σ. 203). Ἐκεῖνο
 τὸ ὄπλιον διημφισβητήθη, καὶ διημφισβητήθη ἔλλογώτατα καὶ
 ἀναμφισβητήτως, εἶνε ἢ γνησιότης τῆς ἐπιστολῆς. Ὁ δὲ διαμφισβη-
 τήσας τὴν γνησιότητα ὑπῆρξα ἐγώ. Οἱ δὲ λόγοι τῆς πλαστότητος,
 παλαιογραφικὸι τε καὶ ἑσωτερικοί, ἐξετέθησαν ὑπ' ἐμοῦ οὐ μόνον
 ἐν τῇ συνέδριον ἐκείνῃ, ἀλλὰ καὶ ἐπανειλημμένως καὶ δημοσίᾳ πρὸ
 τῶν μαθητῶν μου ἐν τῷ ἐμῷ πανεπιστημιακῷ φροντιστηρίῳ καὶ
 τελευταῖον τῷ 1902 ἐν μακρῇ σημειώσει τῆς ἐμῆς μεταφράσεως τῆς
 Εἰσαγωγῆς εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας τοῦ Langlois καὶ Seignobos
 ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρασλή. Ὡς κυριωτάτους δὲ λόγους τῆς πλαστό-
 τητος πλὴν τῆς ἀντιστρατεύσεως τοῦ κειμένου πρὸς πᾶν ὄ.τι γινώ-
 σκομεν περὶ τῆς Βυζαντιακῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀνδρο-
 νίκου ἐξήνεγκον, ὅτι «ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐπιγράφεται ἄνω-
 » θεν *Δυνάμει θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἀνδρόνιμος ὁ βασιλεὺς*
 » *τῶν Χριστιανῶν*, ἐν ᾧ ἐν τοῖς γνησίοις κειμένοις οὐ μόνον ἐν
 » τέλει φέρεται ἢ ὑπογραφή τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος
 » ὡφείλε νὰ εἶνε οὗτος: *Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς*
 » *βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων* ὁ Παλαιολόγος (ἔπρεπε δὲ
 » νὰ εἶνε ἄλλως κοκκίνη ἢ ὑπογραφή). Ἄλλο δὲ δεῖγμα πλαστότητος
 » τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἦν αὐτὸς ἰδὼν τῷ 1874 ἐν χερσὶ τοῦ ἐνταῦθα
 » ἐκ Μονεμβασίας ὑποδηματοποιοῦ Καπιταίνῃ διέγων περὶ πάντα
 » πλαστῶς ἔχουσιν διὰ τ' ἐξωτερικοὺς καὶ ἑσωτερικοὺς λόγους,
 » εἶνε ἢ ἐν μὴ προσηκούσῃ ἄλλως θέσει καὶ παρὰ πάντας τοὺς συνή-
 » θεις τύπους γεγραμμένη χρονολογία *Ἐτει τῷ σωτηρίῳ Μαρ-*
 » *τίου γ'*

A'
 T'
 K'

» ἦτοι τῷ 1320. Ἄλλ' οἱ Βυζαντινοὶ ἐχρονολογοῦν κατὰ Ἰνδικτιῶ-
 » νας καὶ ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Καὶ τὸ ἄλλο δὲ γνώρισμα πλα-
 » στοῦ ἐγγράφου εἶχεν ἢ ἐν χερσὶ τοῦ Καπιταίνῃ περγαμινῇ, τὴν
 » ἄνω τοῦ χαρακώματος γραφὴν τῶν γραμμάτων παρὰ τὰ εἰωθότα
 ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ ΤΟΜ. ΙΖ'.

» παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, οἵτινες ἔγραφον κάτω τοῦ χαρακώματος. » Χειρόγραφα ἐν' οἷς τὰ γράμματα φέρονται ἄνω τοῦ χαρακώματος εἶνε ὡς σπανιότατα καὶ μετροῦνται ἐπὶ τῶν δακτύλων». (Εἰσαγωγή εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας σ. 1^η) κ.έ.) Οὐδὲ δύναται νὰ ῥηθῆ ὅτι ἠδυνάμεθα ἐν ἐπιστολῇ φερύσει ἰδιωτικὸν χαρακῆρα νὰ ἔχωμεν ἀπόσπασιν ἀπὸ τῶν συνήθων τύπων τῶν χρυσοβούλλων, ἀφ' οὗ γράμματα τῶν Ἱσλαολόγων περιωθέντα τοῖς αὐτοῖς φέρουσι γνωστοῦς τύπους. Οἱ τοὶ πάντες οἱ λόγοι εἶχον ἀμέσως πείσει καὶ τὸν μακαρίτην ἐπιμελητὴν τῶν χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἰωάννην Σακελίωνα νὰποδεχθῆ ἐν τῷ Παρνασσῷ ἀνεπιφυλάκτως τὴν ἐμὴν γνώμην περὶ τῆς πλαστότητος τῆς δῆθεν ἐπιστολῆς τοῦ Ἀνδρονίκου, ἧς εἶνε κατασκευάσμα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας. Διὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ λόγους ῥητῶς ἐσημειώθη ὡς παρακεχαραγμένη κατὰ τὴν ἐμὴν δήλωσιν καὶ ἐν τῷ Plan eines Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit τῆς ἐν Μονάχῳ Βυλγικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν 1903 σ. 115. Μετὰ πάντα ταῦτα ἄπορον φαίνεται μοι πῶς ὁ κ. Καμπούρογλου, ὅστις ἄλλως παρασιωπᾷ καθ' ὀλοκληρίαν πάντα τάνωτέρω, δύναται νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι τὸ ἀπολύτως πλαστὸν τῆς διπλῆς ταύτης ἐπιστολῆς εἶναι καθ' ἡμᾶς (τὸν κ. Καμπούρογλου) ἀποκρουστέον. Ἐν τέλει δὲ πιστεύω, ὅτι ὁ κ. ἔφορος γράφων, ὅτι τὸ πρωτότυπον ἠτύχησαμεν ν' ἀποκτήσωμεν διὰ τὴν Συλλογὴν τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐννοεῖ πάντως δωρεάν τοῦ ἐγγράφου, διότι ἡ ἀγορὰ αὐτοῦ ἄλλως ἢ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δείγματος σκαιᾶς πλαστογραφίας ὄλιγον θ' ἀπέιχε σκανδάλου.

Πλαστὸν χρυσοβούλλον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου.

Ὁ κ. Ν. Ι Παπαδάκης ἐξέδωκε τῇ 30 Ἰουλίου 1900 ἐν τῷ πρό τινων ἐτῶν ἐκδιδομένῳ ἐν Χανίοις περιοδικῷ «Πατρὶς φιλολογικῆ» ἐν σ. 6-7 χρυσοβούλλον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, ἀποκείμενον παρὰ φίλῳ αὐτοῦ καὶ ἀντιγραφὸν ὑπ' αὐτοῦ, καθ' ἃ λέγει, μετὰ κόπου πολλοῦ διότι ἦτο «δυσανάγνωστον, καθὰ πεκαλαιωμένον ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ γεγραμμένον δι' ἀρχαιοτάτων γραμ-

μάτων. ἅτινα συνδέονται οὕτω στενῶς πρὸς ἄλληλα, ὥστε οὐ μόνον αἱ λέξεις, ἀλλ' οὐδ' οἱ στίχοι διακρίνονται εὐκόλως ἀπ' ἀλλήλων, ἀποτελοῦντες ἐν ὅλῳ συνεχές».

Ἐχει δὲ τὸ εἰρημένον χρυσόβουλον ὧδε, ἀπαλλασσόμενον ὀλίγων τινῶν προφανῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων καὶ μετὰ διόρθωσιν τῆς στίξιος.

† Εὐδοκῆσας ὁ προάναρχος Θεοῦ υἱὸς, καὶ Λόγος ὁ ἐπ' ἑσχάτων τῶν ἡμερῶν πῆξας τὸν χειρουβικὸν θρόνον τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ ἐν γαστρὶ δεσποίνης τῶν ἁθλῶν δυνάμεων Μαρίας τῆς Θεοτόκου, τοῦ καυχήματος τῆς παρθενίης, καὶ σάρκα λαβὼν ὁμοίαν ἡμῖν ἀσπόρως ἐξῆλθε τῆς παρθενικῆς μήτρας ἁγίας αὐτῆς, ἐξῆλθεν ὁ ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, ὁ πρὸ αἰώνων καὶ χρόνων γεγενημένος, ἐξῆλθεν ἡ καινὴ διαθήκη, ὁ γλυκύτατός μοι Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, καὶ ποιήσας καὶ διδάξας παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη καὶ ἀπὸ προσώπου ἀδικίας ἦρται ὁ δίκαιος, ἵνα τὰ γεγραμμένα πληρωθῶσι, καὶ ἀγορεύσας ἡμᾶς διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῶ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος ἀνέβη καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς παρέδωκεν εἰς χεῖρας ἡμῶν, παρέδωκε καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ τὸν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ βασισθέντα καὶ ἁγιασθέντα καὶ ἔφερε τὸν θρόνον τῆς χριστιανικῆς δυνάμεως διὰ τοῦ θείου Κωνσταντίνου τοῦ θεράποντος αὐτοῦ εἰς τὴν τοῦ Βύζαντος πόλιν τὴν θεοδόξαστον καὶ θεοφρούρητον καὶ θεομεγάλυντον Κωνσταντινούπολιν, τὴν νέαν Ρώμην ταύτην. Ὁ Θεάνθρωπος οὗτος, εὐδοκῆσας ἵνα τὸν λαὸν αὐτοῦ ποιμάνω, γλαμύδα περιέβαλέ με καὶ σκῆπτρον δυνάμεως δέδωκέ μοι κραταιόν. Ἀπάσας οὖν τὰς νῆσους καὶ τὰ πελάγη καὶ τὰς γέας τῆς ἡπείρου καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἀπάσας τὰς προσκυνούσας τὸ θεόδοτον σπῆπτρον τῆς ἐμῆς κραταιᾶς αυτοκρατορίας ἐν τῇ σκέπῃ τῆς ἰσχύος μου φρουρεῖσθαι θέλω ἵνα καὶ τὰ κατὰ τῆς γῆς γεύσωνται ἐν εὐλογίᾳ Κυρίου, τοὺς δ' ἀπειθοῦντας μάχαιρα δίστομος κατέδετα. Τὸ (γρ. τοὺς) δὲ ἀγαθοεργοῦντας καὶ εὐεργετοῦντας ἀρχοντας καταστήσω καὶ βασιλικῶς τιμῆσω καὶ ὁμοδιαίτους καὶ ὁμοτίμους ἀναδείξω καὶ αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν προνομούχους καταστήσω, ὡς καὶ τοὺς νῦν Συμαίους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐπειδὴ γε ἡ νῆσος αὕτη πρώτη ἤγειρε σχολήν, καλλωπισμὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας διδάσκουσα, τοῦ πάντων βασιλέως καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀληθοῦς

τοῦ τρισυποστάτου θεοῦ τοῦ κυρίου μου Χριστοῦ, ἄνδρας ἐποίησέ μοι σοφοὺς καὶ περὶ τὰς θείας τέχνας θαυμαστοὺς οἷς καὶ λειτουργοὺς τῶν θείων θελήσεων τῆς ἐκκλησίας ἔλαβον, Θεόδωρον τὸν Χίον, φημί, Περικλῆ τὸν Ἀλικαρνασέα. Σίμωνα καὶ Καλλίνικον τοὺς Συμαίους, Μηνῆν τὸν Σταγειρίτην καὶ Παχώμιον τὸν Ἀκαρνᾶνα, Λίφασον τὸν Μεγαρέα, Στρατοκλῆ τὸν Βυζάντιον, Ἀντώνιον Παρδαλὸν καὶ Κλεάνδρον τοὺς Συμαίους καὶ τοὺς ἐν τῇ Σύμῃ μένοντας Τηλέμαχον τὸν Συμαῖον, Εὐδόξον τὸν Βυζάντιον, Περίστρατον τὸν Ῥόδιον, Δημήτριον τὸν Κνίδιον, Λωρόθεον τὸν Βυζάντιον. Λαότακτον καὶ Θεόδωρον τοὺς Συμαίους, τοὺς ἐν διαφόροις τέχναις θαυμαζομένους καὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένους καὶ ἄλλους ἐνδόξους ἄνδρας τῆς νήσου ἐφόρους τε καὶ στρατηγοὺς τῆς ἐμῆς αὐτοκρατορίας, εὐεργέτας τε καὶ λειτουργοὺς. Χάριν τούτων ἁπάντων καὶ τῶν ἀγαθῶν κατοίκων τῆς νήσου· καὶ γὰρ ὁ ἕλλησ αὐτῶν πρὸς τὴν ἀληθῆ ὄντως παιδείαν ἀπαράμιλλος ἔσται, κηρύττω ἀνεξαρτήτους παντὸς φόρου τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ἐπὶ ὅποιοιδήποτε γῆ καὶ χώρα διαμένοντας καὶ τὴν νῆσον αὐτῶν καθέδραν τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων ἀναδεικνύω. Οὐ δύναται ἄρχων ἢ τοπάρχης τῆς ἐμῆς αὐτοκρατορίας ἀγγαρεῦσαι Συμαῖον πολίτην ἢ ὑπηρέτην τῆς θελήσεως αὐτοῦ λαβεῖν αὐτόν, ἢ τυχὸν τοιοῦτος παρετύγχανε περιφερόμενος ἢ διαμένων ἐν ταῖς τοπαρχίαις αὐτῶν ἢ ἀρχονταίς, οὐ μηδὲ στρατηγὸς ἢ ταξιάρχης, ἢ χρυσοφόρος ἢ ἄλλος τις ἐκ τῶν ἐμῶν λειτουργῶν λαβεῖν στρατιώτας δύναται πολίτας Συμαίους ἄνευ τῆς θελήσεως τῆς ἑαυτῶν, εἰ καὶ ἀνάγκη προὔτιθετο μεγάλη, οὐ μηδὲ ἔμπορον οὐδὲ ἔμπορον τελωνῆσαι δύναται τελώνης εἴτε εἰσάγει εἴτε ἐξάγει οὔτε φορολογῆσαι τὰ κτήματα αὐτοῦ ἢ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ δύναται οὐδὲ ἀποδεκατῶσαι τοὺς καρποὺς τῆς γῆς αὐτοῦ δύναται τις. Οὐτως ἔδοξεν ἡμῖν. Πρὸς τούτοις ἔδοξέ μοι μόνοι οἱ Συμαῖοι δύνανται ταυνοφορεῖν τὴν κόμην καὶ μόνοι οἱ τοὶ δύνανται φέρειν τὸ κυανοῦν χρῶμα ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς περικεφαλαίας αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς χλαμύδος καὶ τοὺς ταξιάρχας τοῦ κυρίου Σαβαίου ὅτε στρατεύουσιν ἰδίᾳ θελήσει των, ἡσυχάζοντες δὲ ζώνην κυανῆν καὶ περιζώνια χρυσοῦτά, κυανοῦν χρῶμα φέροντα σανδάλια λευκά καὶ στέρνα καὶ νῶτα χρυσαῖα καὶ ἐπιβραχιόνια λευκά καὶ σφιγγοφόρα καὶ περικνημίδας μελαίνας δρακοντοφόρους, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ἐσθῆτα χρυσοῦν καὶ ἐπικεφάλια κορωνοειδῆ καὶ ἐπίχρυσα ἐνώτια, περιδέραια καὶ ψέλλια κυανόχρσα σφιγγοφόρα, κυανόχλωμον δὲ σημαίαν καὶ σφιγγοφόρον ἐξ

ἐνός καὶ γλαυκοφόρον ἐξ ἄλλου μέρους. Τὰ πλοῖα αὐτῶν δύνανται φέρειν ταῦτα πάντα· μόνοι οἱ Συμαῖοι δύνανται ἔχειν· χρῆ δὲ καὶ οὗτοι τὴν διατήρησιν τῆς σχολῆς αὐτῶν φυλάττειν καὶ πάντα τὰ γεγραμμένα αὐτῆς ἀπαρασάλευτα· καὶ γὰρ τὰ μέσα ἀφορὰ εἰσι· καὶ τὴν διδασκαλίαν δωρεὰν παρέχειν πᾶσι τοῖς προστρεχομένοις· εἴτε πλούσιοι εἴτε πένητες. Τὰς προσφορὰς δὲ γε καὶ ὀφελήματα καὶ λοιπὰ ἐπικερδῆ πλεονεκτήματα τοῦ λιμένος τῆς νήσου αὐτῶν παραδίδόναι δεῖ τοῖς ἐφόροις τῆς σχολῆς αὐτῶν. Ταῦτα δὲ τούτους λαβόντας καὶ εἰς ἀργύριον μεταβαλόντας τοὺς πένητας καὶ ἀπόρους μαθητὰς τρέφειν θέλω καὶ πάντα αὐτάρκως διδόναι αὐτοῖς τοῦτο. Τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν μακαρίζει. Οὕτως ἔδοξεν ἡμῖν καὶ οὕτω θέλω γίνεσθαι πάντα τὰ ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ λόγῳ τούτῳ διατασσόμενα. Καὶ γὰρ ἡ ἰσχὺς τούτου μεγάλη ἔσεται, καὶ ἡ ἐμὴ θέλησις ἐστὶ θέλησις θεοῦ. Ἄν δὲ ἀρχῶν τις ἢ στρατηγὸς ἢ τοπάρχης ἢ τελώνης ἢ ἄλλος οἷοσδήποτε θεράπων τῆς ἐμῆς αὐτοκρατορίας καταπατῆσαι πειρᾶται ἢ χλευάσαι τολμήσει τὰ διατασσόμενα, ἡ τιμωρία αὐτοῦ θάνατος ἔσεται. Χρῆ δὲ καὶ τοὺς διαδόχους τῆς ἐμῆς αὐτοκρατορίας φυλάττειν ἀπαρασάλευτα ταῦτα μέχρι κεραίας καὶ τοῖς ἀξιόους βραβεῖων καὶ τιμῆς βραβεύειν καὶ τιμᾶν. Τοῦτο καὶ δίκαιον καὶ θεάρεστον ἔσται. Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἀπάντων ἀσφάλειαν γραπτὰ ἐγένοντο· θέλησις ἐμὴ ἐστὶ ἐν τῷδε τῷ χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς ἐμῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἐπιβραβευθὲν καὶ ἐπιδοθὲν τοῖς προὔχοσι Συμαίων τῇ τρίτῃ ἐπὶ τοῖς εἴκοσι μηνὸς Φεβρουαρίου ἀπολύεται τῆς ληγούσης ΣΤῆς Ἰνδικτιῶνος ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς θεοδόξαστον καὶ θεοφροῦρητον ὑποσημαίνεται κράτος.

Θεοδόσιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ

Βασιλεὺς καὶ Ἀυτοκράτωρ Ῥωμαίων πιστὸς